

Sverige: Vadan och varthän?, SR/PUB nr. 3, 1984. Oluf Hultén konkluderer, at de danske og svenske tal i påfaldende grad viser det samme, nemlig at tidsforskydningsfunktionen er dominerende, medens video i det ifølge Hultén mere tv- og biografudbuds-fattige Norge stadig først og fremmest fungerer som alternativ og kompensation. I det alt andet end tv-fattige USA, hvor indtrængningen af video i hjemmene i mange år har ligget bagefter Danmark og især Sverige, har indtrængningen nu passeret den svenske med tidsforskydningsfunktionen og udskydningen af reklamer som de dominerende motiver.

Alt tyder således på, at vi kun har set begyndelsen til video-båndoptagernes indtrængen i hjemmene, men betyder det mon også, at seerne ligefrem vil betale på det private videomarked for indspillede bånd for DRs programmer?

**GERD Z. NORDSTRÖM: BILDSPRÅK OCH BILDANALYS
PRISMA, STOCKHOLM 1984, 87 S.**

Anmeldt af Mogens Schmidt, Aarhus Universitet

Gerd Zetra Nordström har det på samme måde som Evelina i Björn Afzelius' sang af samme navn på pladen Globetrotter: Han har personlig stil.

Såvel i de stort anlagte billedpædagogiske projekter "Stockholms blodbad" (1979) og "Fotboll är vårt spel" (1981) som her i en decideret grundbog om billedet og dets funktioner fornemmer man mennesket bag forfatteren. Gerd Nordström skriver kreativt, sansenært - og snusfornuftigt. På baggrund af en mangeårig karriere som forsker, underviser og administrator ved Konstfackskolan i Stockholm har han lært sig at styre fri af faldgruberne i den traditionelle akademiske diskurs. Egne erfaringer og oplevelser anvendes til at gøre fremstillingen levende og provokerende. Ikke for anekdotens skyld, men fordi det subjektive moment er et konstitutivt led i Nordströms videnskabsopfattelse. Hans prosa er signeret både i sproget og i de temaer og figurationer, han gang på gang vender tilbage til for at få sig forklaret bedst mulig. Og han forklarer sig bedst ved at betjene sig af stof, han holder af. Hvad enten det så er Söder, Hammarby IF eller Charles Philipon.

"Bildspråk och bildanalys" er en grundbog. En man kan begynde med. Men den er samtidig en slutsten. Næmlig på det billedpædagogiske udviklingsarbejde, Gerd Nordström gennem de sidste 15 år har holdt på med.

Bogen er således i usædvanlig grad afklaret. Den skæmmes ikke af de mere tøvende abstrakte eller polemiske afsnit, som man vil finde i tidligere udgivelser. Dette styrker dens anvendelighed i undervisningssammenhænge. Som helhed vil den kunne anvendes på alle videregående uddannelsesinstitutioner, men flere af kapitlerne vil (på de enkelte landes eget sprog) kunne anvendes også i uddannelserne for de 16-19 årige.

En ledetråd i Gerd Nordströms holdning til billederne har altid været åbenhed og rummelighed. Han tager således udgangspunkt i en diskussion af, hvorledes det visuelle sprog er mere omfattende end billedsproget. Billeder er ikke kun enkelt-

stående konfigurationer, men er i bevægelse og indgår i sociale mønstre. Det er en pointe hos Nordström, at vi er midt i udviklingen af en visuel kultur. Dels naturligvis som et resultat af den stærke påvirkning fra de stadigt mere dominerende visuelle massemedier men også udtrykt i den markante visuelle iscenesættelse af både sociale miljøer - tænk f.eks. på butikscentrene - og af det menneskelige udtryk. Nordström nævner i denne sammenhæng narcissismen, hvor discokulturen kan tjene som eksempel på "medbillederne", men man kunne også pege på punkerne, "modbillederne", hvor traditionelle billedæstetiske smagsdomme og kvalitetskriterier til stadighed afprøves inden for selvspejlets begrænsninger.

Centralt i enhver fremstilling om billedforståelse står forholdet mellem det denotative og det konnotative betydningsindhold. Det gælder da også i Bildspråk og bildanalys, som både i kapitlet om billedsprogets koder og i kapitlet om metoder til billedanalyse går ind i eksemplificerende bestemmelser af de frygtede begreber.

Truslen er klar nok. Denotation risikerer at stivne i en ren leksikalsk benævnelse og således på det nærmeste at overflødiggøre sig selv. Og konnotation risikerer at glide ud i mere eller mindre strukturerende, private associationsrækker. Nordström tackler her problemet frontalt. Han diskuterer på baggrund af et konkret eksempel forskellen mellem konnotationerne og de private associationer og når frem til et kriterium for, hvornår associationerne hører ind under konnotationen; nemlig når de er kulturelle associationer. Med andre ord er fælles for et kollektiv - en gruppe, en generation, en klasse eller måske en nation. Hermed er også peget på det forhold, som Nordström i denne bog kommer ind på i kapitlet om billedets kontekst, at de kulturelle associationer er historiske og således altid i bevægelse. Han betragter billederne i den større sammenhæng, som den semiotiske analyse stiller krav om via sit kodebegreb. Den traditionelle, horisontale kommunikationsmodel skrives i Bildspråk och bildanalys ind i en dynamisk, vertikal og historisk forståelse, således at kommunikationsprocessen fra sender til modtager inklusive alle nødvendige mellemlid ikke rives bort fra selve billedmeddelelsen og den kontekst, processen indgår i.

Styrende for Nordströms egne analyser er den blanding af veludviklet "syntetisk intuition" (Panofsky) og kritisk snusfornuft. Nordström er som analytiker, hvad der også dokumenteres i det lidt vanskeligt tilgængelige kapitel om billedernes poetiske

indhold, en både skeptisk og sensibel iagttager. På baggrund af sin utrolige rutine i at se på billeder formår han at disciplinere sine associationer, hvad der i denne lærebogssammenhæng er meget frugtbart. Rutinen kan man ikke sådan lære. Den skal opøves, men forudsætningerne herfor kan gøres optimale ved at fremlægge enkle analyser. Ikke simple og for grove, men heller ikke med yderligere ciseleringer, subtile iagttagelser, spil mellem forskellige billeder osv., alt det, der kunne tjene til at iscenesætte analytikeren og hans viden mere end hans metode.

I bogens sidste kapitel advokerer Gerd Nordström for en kreativ kundskabskonception. I modsætning til den konception, der traditionelt trives på universiteterne, og som sætter vandtætte skodder mellem viden og kunst uden blik for de erkendelsesmæssige spring, kunsten stærkt har medvirket til, argumenterer Nordström for en "poetisk kundskab", der naturligvis også udgår fra fornuft og erfaring, men som desuden kræver, at ny kundskab skal kunne konkretiseres og udtrykkes praktisk kreativt - i billeder, dramatik, litteratur, musik osv. Endvidere at den subjektive side i selve kundskabsprocessen opprioriteres.

Nordströms egen metode, klarest udtrykt i dette værk, repræsenterer for mig at se et fremragende eksempel på en sådan praktisk kreativ kundskabskonception. Den er på ingen måde uvidenskabelig, men den skjuler - i modsætning til megen traditionelt velanskrevet forskning, heller ikke, at den både er menneskelig og historisk. Bogens lay-out og dens valg af illustrationer, både de mere kendte og de til bogen tegnede, understøtter dens sigte og spiller bolden videre til læseren. Og der er ingen tvivl om, at bogen vil have alle muligheder for at vinde respons i uddannelsessystemet. Den eksplosivt øgede tilgang til de musiske og æstetiske fag ved de humanistiske fakulteter i Danmark på trods af, at de umiddelbare jobudsigter er meget sløje, er et tydeligt tegn på, at store dele af den kommende studentergeneration klart føler behov for en anderledes dynamisk og rummelig videnskab.

Bogen er endvidere udstyret med gode, instruktive modeller. De er håndtegnede og påberåber sig dermed ikke større autoritet, end de med sikkerhed kan bære. Desuden indeholder Bildspråk och bildanalys et udmærket lille begrebsleksikon og så en grov og truende svensk generalisering. Vi har altså ikke forbud mod alkoholreklamer i aviser og blade i Danmark, Gert!